

ΛΟΞΗ ΜΑΤΙΑ

Της **Μιχέλας Χαρουλάρη**
mcart@doinet.gr

Κουλτουριάρικοι ακκισμοί

«Είμαι ελευθεριάζουσα στο σεξ, αλλά σίγουρα δεν υπήρξα ποτέ συναισθηματικά άστατη». Δήλωσε της Κατρίν Μιγιέ, η οποία αφού περιέγραψε με μεγάλη ακρίβεια τις αμέτρητες παραλλαγές των ερωτικών περιπετειών της στη *Σεξουαλική ζωή της Κατρίν Μ.* (Κέδρος), έρχεται μια επιτακτική αργότερα να μιλήσει για τη ζήλια που την κατέλαβε απέναντι στον συγγραφέα Ζακ Ανρίκ, σύντροφό της τα τελευταία 30 χρόνια. Πιο καλογραμμένο και πιο ενδιαφέρον, το καινούριο αυτοβιογραφικό βιβλίο της *Ζήλια* (Κέδρος, πολύ καλή μετάφραση του Αθ. Κυριαζόπουλου) επικεντρώνεται όχι για τις παρτούζες της, ούτε στο

όργιο των σαρκικών πηδώνων, αλλά στους αυνανισμούς της και στον εφιάλτη της οδύνης της. Αυτή η 53χρονη τότε τεκνοκρίστρα με το αδιαμφισβήτητο κοινωνικό κύρος, η ειδικός του Νταλί, του Κλάν κ.ά. και διευθύντρια εικαστικού περιοδικού, είχε προκαλέσει σοκ (και πούλησε 1,2 εκατομμύρια αντίτυπα παγκοσμίως) αποκαλύπτοντας τι έκανε με τους περιστάσιμους εραστές της και πώς παρ'ότι με αγνώστους σε υπόγειο πάρκινγκ ή νεκροταφεία, σε πατάρια γκαλερί ή δόση, χωρίς προκαταλήψεις, χωρίς εννοχές, χωρίς αισθήματα. Και τώρα, η ίδια αυτή γυναίκα, 60άρα πια, εκθέτει την κάθοδό της στην κόλαση όταν ανακάλυψε ότι και ο σύντροφός της είχε μια κρυφή ζωή. Η Μιγιέ δεν φοβάται ότι αυτός θα την εγκαταλείψει, δεν τον ψέγει, ούτε σταματά να έχει σαρκική επαφή μαζί του, αλλά αισθάνεται αποκλεισμένη από τα ερωτικά του δράματα, δαμιονική, και καταρρέει. Ο αναγνώστης την παρακολουθεί βήμα βήμα να βρίσκει τον επίμαχο φάκελο με τις φωτογραφίες μιας άγνωστης, να ψάχνει στα καρτά του, να ελέγχει τα πηγαίνελά του, να παθαίνει ταχυκαλμίες και κρίσεις άγχους, να αυνανίζεται ενώ τον φαντασιώνεται με άλλες, να φτάνει σε οργασμό σκηνοθετώντας με το μυαλό της διάφορες πριαιτικές επιδόσεις του, να παίρνει αλκοολικά, να τον εξαντλεί σε διερευνητικές ερωτήσεις με τηλεφωνήματα, γράμματα ή «ανακρίσεις», να κλαίει, να ψάχνει το παρελθόν της για να βρει την εξήγηση της νοσηρής περιεργείας της, να αναλύει διεξοδικά τις αντιφατικές σκέψεις της και την εθελουφλία της ως τότε. Όλα αυτά σε μια γλώσσα κομψή, διαγυή, καλλιεργημένη, με πολύ περισσότερες αποχρώσεις απ' ό,τι στην ουδέτερη και ωμή Κατρίν Μ. Γεμάτο σημειότυπα κωμειδολογικού χαρακτήρα μεταφεριμένα στον χώρο του πορνό, το βιβλίο της λειτουργεί σαν μεθοδική εξερεύνηση μιας αρρώστιας του μυαλού, αλλά και σαν σπαρταρικό ερωτικό τραγούδι προς έναν άντρα μυθοποιημένο, με τον οποίο... εξακολουθεί να ζει.

Κι αυτός; Ο αναγνώστης δεν μαθαίνει πολλά για την ψυχολογία του Ζακ Ανρίκ, τι τον γοήτευσε στις άλλες ή τι ζητούσε. Μονάχα ότι γνώριζε την ελευθεριάζουσα ιδιοσυγκρασία της, ότι της είχε μιλήσει για επιπτώσεις και ότι από τη στιγμή που αποφάσισαν να συζήσουν εκείνη έπαψε να του διηγείται τις σεξουαλικές εξορμήσεις της κι εκείνος να ρωτάει. Ο Ανρίκ ποτέ δεν υπονόησε πως αγαπά μια άλλη, όμως ένιωθε «λεπτατημένος» και «συντετριμμένος» από τις επιδρομές της στον ιδιωτικό του χώρο. Προσωπικότητα που ισορροπημένη, υπευθύνιζε στη Μιγιέ τα δικά της - ότι για μεγάλα διαστήματα οι πόθοι της την τραβούσαν μακριά του - και δεν δείχνει να κατανοεί την κρίση της, ωστόσο προσπαθεί να καταξιώσει την κοινή ζωή τους και τις στιγμές της σεξουαλικής ευτυχίας τους. Και το αποκορύφωμα: όταν, μετά την κρίση, εκείνη εκδίδει την Κατρίν Μ., εκείνος γράφει τους *Μύθους της Κατρίν Μ.*, όπου παρουσιάζει τις ιδιωτικές γυμνές φωτογραφίες που της τραβούσε, επισημαίνοντας ότι αυτή ενέπνευσε όλες τις γυναικείες ηρωίδες του.

Τι ωραία που τα λένε οι κουλτουριάρδες! Η κρίση στον δεσμό της Κατρίν και του Ζακ κράτησε τρία χρόνια, και κανείς δεν θα αμφισβητήσει ότι τους προκάλεσε αραφίδια. Κι όμως κλείνοντας αυτό το βιβλίο, η προσωπική μου αίσθηση είναι ότι δεν παρακολούθησα παρά διανοουμενίστικους ακκισμούς, τόσο σε επίπεδο βιωμάτων όσο και σε επίπεδο γραφής - κάτι που δεν συμβαίνει με τα σχετικά λογοτεχνικά κείμενα του Ρομπ-Γκριγιέ ή του Χαβιέρ Μαρίας. Η *Ζήλια* μου φάνηκε περισσότερο επιδειξιμανής παρά εξομολογητική, και δεν είναι τυχαίο ότι η Μιγιέ άρχισε να λυτρώνεται από τη στιγμή που αποφάσισε να αυτοβιογραφηθεί ως πρωταγωνίστρια του πάθου. Η συμπεριφορά της είναι εντέλει φαλλοκρατική - ή έστω αιδιοκρατική - και επιστρατεύει ατελείωτες και βαρετές θεωρητικές για να δικαιολογήσει τον «σεξουαλικό νομαδισμό» της. Δεν είναι, λέει, «σεξομανής» αλλά πολύ «πιο διαθέσιμη» από άλλες, και διαχωρίζει το «σώμα» της από το «είναι» της. Έχει, εξηγεί, ένα «σώμα-ενδιάτημα» το οποίο «μεταφέρω σαν οστρακόδερμο και μου δημιουργεί υποχρεώσεις», και ένα «σχεσιακό σώμα» που «αναθέτω στους άλλους (ερωτικούς συντρόφους) τη φροντίδα να το διαμορφώσουν». Δεν αυτοπαρουσιάζεται λοιπόν ποτέ ως «παπαιμένη» ή «προδομένη», αλλά μόνο ως «αποκλεισμένη», όμως διεκδικεί όσα θα διεκδικούσε μια πιστή σύζυγος. Και δεν προφέρει τη λέξη «αγάπη» παρά μία μόνο φορά, προκειμένου να μάς πει ότι χρειάστηκαν πλήθος χρόνια-χάδια-συζητήσεις «για να ταυτοποιήσω το αίσθημα που ένιωθα για τον Ζακ με τον «έρωτα». Το αίτημα της πίστης ήταν για εκείνην μπουρζουάδικο και μπανάλ, αλλά να που έπεσε στην παγίδα των λέξεων και των συμπεριφορών-κλισέ, τις οποίες απέρριπτε θεωρητικά αλλά επιθυμούσε ψυχικά. Με όλη την αλαζονεία της απελευθερωμένης και την αλαζονεία της κριτικού, δεν απέφυγε εντέλει να γελοιοποιηθεί. Και το βιβλίο της κατέληξε πολιτικά ορθό και άνοστο.

Το εξώφυλλο του βιβλίου

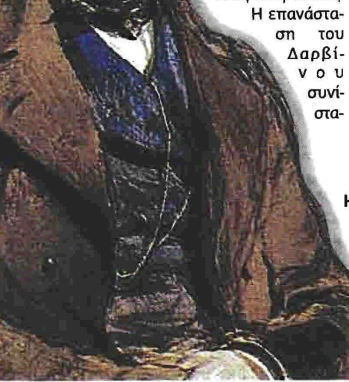

Ζακ Ανρίκ

Η εικόνα που έχουμε σήμερα για τον εαυτό μας και τον κόσμο διαμορφώθηκε από τρεις μεγάλες επιστημονικές επαναστάσεις: την κοπερνίκεια, τη δαρβινική και τη φροϋδική. Καθεμία από τις τρεις ήταν κι ένα βαρύ πλήγμα για την ανθρώπινη αυταρέσκεια. Η κοπερνίκεια επανάσταση έδειξε ότι δεν ζούμε στο κέντρο του σύμπαντος αλλά σε μια γωνιά του και ότι δεν περιστρέφονται τα άλλα ουράνια σώματα γύρω μας, αλλά εμείς περιστρέφουμε γύρω από τον ήλιο. Η δαρβινική επανάσταση αποκάλυψε ότι δεν είμαστε κάτι ξεχωριστό από το ζωικό βασίλειο και τον υπόλοιπο οργανικό κόσμο αλλά τμήμα τους και μάλιστα προϊόν τους. Και η φροϋδική επανάσταση μάς έμαθε ότι η ψυχή μας δεν είναι ενιαία, ότι περιλαμβάνει ένα ξένο, σκοτεινό κομμάτι, που επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τη συμπεριφορά μας.

Από τις τρεις επαναστάσεις, αυτή του Δαρβίνου είναι στην πραγματικότητα η πιο φιλική προς τον άνθρωπο. Αντί να μας εξορίζει σε μια επαρχία του πλανήτη συστήματος, όπως κάνει ο Κοπερνίκιος, αντί να διαλύει την οικειότητά μας με τον ίδιο τον εαυτό μας, όπως κάνει ο Φρόυντ, μας χαρίζει ένα αναρίθμητο πλήθος συγγενών, κοντινών και μακρινών, και μας προτρέπει να τους γνωρίσουμε καλύτερα, να συναισθανθούμε τους βαθύτερους δεσμούς που μας ενώνουν μαζί τους. Παρόλα αυτά, για πολλούς ανθρώπους η δαρβινική επανάσταση είναι η πιο ανησυχητική από τις τρεις, εκείνη που δυσκολεύονται περισσότερο να αποδεχτούν. Φαίνεται πως η ιδέα της εξορίας στην ερημιά και η ιδέα της ετεροκίνητης συνειδησίας είναι λιγότερο ανυπόφορες από την ιδέα μιας ταπεινής καταγωγής...

Πολλοί νομίζουν ακόμα και σήμερα πως ο Δαρβίνος ανακάλυψε (ή υπέθεσε) την εξέλιξη των ειδών. Καταρχάς, ο Δαρβίνος απέφυγε τον όρο «εξέλιξη» (ο οποίος παραπέμπει στο προσηφιλές τότε δόγμα της συνεχούς προόδου) και μιλούσε, με πολύ πιο ακριβολόγο τρόπο, για «καταγωγή μέσω τροποποίησης». Έπειτα, η ιδέα ότι οι σημερινές μορφές ζωής κατάγονται από άλλες, πολύ διαφορετικές, είναι πανάρχαια. Τι συναντάμε ως φιλοσοφική θεωρία ήδη τον 6ο αιώνα π.Χ., στον Αναξίμανδρο, και την εποχή του Δαρβίνου είχε αρκετούς θιασώτες ανάμεσα στους επιστήμονες και τους πιο φωτισμένους ανθρώπους.

Διακόσια χρόνια από
Το δίνιμ

Ται στο ότι έλυσε το αίνιγμα του μηχανισμού της διαφοροποίησης των ειδών, εκεί που άλλοι, πριν από αυτόν, έδιναν λανθασμένες, εύκολα ανασκευάσιμες εξηγήσεις. Με τον τρόπο αυτό έβαλε τις βάσεις για να γίνει η εξέλιξη της ζωής όχι απλώς επιστημονική θεωρία αλλά επιστημονικό γεγονός. Επρόκειτο για μια σύλληψη που σήμερα δεν είναι εύκολο να συνειδητοποιήσουμε πόσο μεγαλοφυής ήταν, πόσο ρηζικέλευθη, πόσο αντίθετη στις διανοητικές συνθήκες της εποχής της - ακριβώς επειδή έχει γίνει μια αναπόσπαστο μέρος του σύγχρονου κοσμοεπίδουλου. Ός ιο 1831, χρονιά που ο Δαρβίνος ξεκίνησε το περιφημο ταξίδι του με το πλοίο *Μπιγκλ*, είχαν ανακαλυφθεί πολλά απολιθώματα, που έδειξαν ολοκάθαρα ότι εξέλιξαν κάποτε στη γη όντα πολύ διαφορετικά από αυτά που γνωρίζουμε σήμερα. Αλλά η σχέση τους με τα σημερινά πλάσματα ήταν ένα μυστήριο. Οι δημοσιογράφοι, όπως θα τους λέγαμε σήμερα, είχαν αναγκαστεί να μετακινήθουν από την παραδοσιακή θέση τους, ότι ο Θεός δημιούργησε τα είδη μια κι έξω

Γράφει ο **Δημοσθένης Κούρτοβικ**

στην αρχή του χρόνου, και υπέθεταν τώρα μια σειρά διαδοχικών καταστροφών όπως ο βιβλικός Κατακλιτισμός, μετά τις οποίες ο Θεός ξανάπανε δουλεύει. Όσοι δυσπιστούσαν σ' αυτή την ερμηνεία προτιμούσαν να κρατούν τις αμφιβολίες τους για τον εαυτό τους (όπως έκανε για μια πολύ καιρό και ο ίδιος ο Δαρβίνος), απ' ενός για να μην επιστρέψουν τη φοβερή κατηγορία για αθεϊσμό, απ' ετέρου επειδή δεν είχαν ν' αντιπροτείνουν μια πραγματικά τεκμηριωμένη εξήγηση.

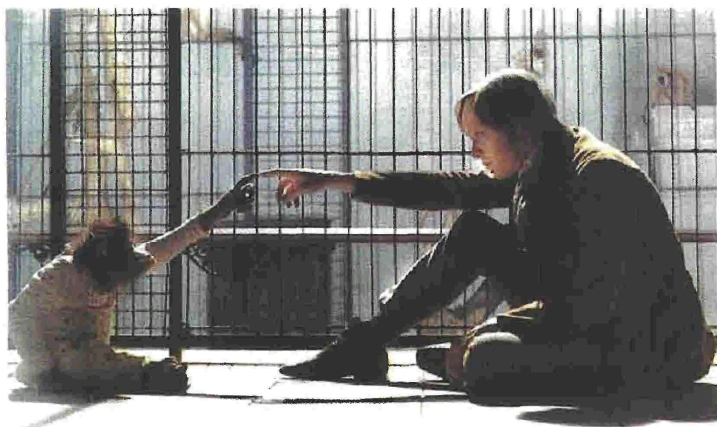
Σήμερα ξέρουμε ότι το σώμα, η αρχείο, των απολιθωμάτων παρουσιάζει πολύ περισσότερες συνέχειες παρά ασυνέχειες ανάμεσα στις διαδοχικές μορφές ζωής. Την εποχή του Δαρβίνου όμως η έρευνα των γεωλογικών στρωμάτων βρισκόταν ακόμα στα σπάργανα. Τα απολιθώματα που είχαν βρεθεί δεν επαρκούσαν για μια σχετικά συνεκτική ιστορία της ζωής στον πλανήτη μας. Δεν υπήρχε τρόπος να συνδεθούν οι προϊστορικές μορφές ζωής με τις σύγχρονες.

Ο Δαρβίνος άρχισε να διαπισθάνεται τη σωστή απάντηση (και πόση διάθιθη χρειαζόταν γι' αυτή!) μελετώντας απολιθωμένα και σύγχρονα είδη ζώων στη Νότια Αμερική και, λίγο αργότερα, τα διάφορα είδη σπίντων των απομονωμένων νησιών Γκαλαπαγκός. Παρατήρησε ότι πολλά προϊστορικά είδη είχαν παραπλήσια μορφή με σύγχρονα που ζουν στο ίδιο περιβάλλον, ότι όσο μεγαλώνει η γεωγραφική απόσταση τόσο μεγαλώνουν και οι διαφορές ανάμεσα στα είδη, ότι είδη που κατοικούν σε απομονωμένο περιβάλλον εμφανίζουν πολύ μεγαλύτερη διαφοροποίηση από τα αντίστοιχα είδη που ζουν σε ανοικτές γεωγραφικές περιοχές. Όλα αυτά δεν μπορούσαν να εξηγηθούν με τη δοξασία ότι ο Θεός έπλασε το κάθε είδος χωριστά, είτε άπαξ είτε σε διαδοχικές φάσεις δημιουργίας (οι φο-

Η επανάσταση του Δαρβίνου συνίσταται στο ότι έλυσε το αίνιγμα του μηχανισμού της διαφοροποίησης των ειδών. Παράτησε λ.χ. ότι είδη που κατοικούν σε απομονωμένο περιβάλλον εμφανίζουν πολύ μεγαλύτερη διαφοροποίηση από τα αντίστοιχα είδη που ζουν σε ανοικτές γεωγραφικές περιοχές. Κάτι τέτοιο δεν μπορούσε να εξηγηθεί με τη δοξασία ότι ο Θεός έπλασε το κάθε είδος χωριστά, είτε άπαξ είτε σε διαδοχικές φάσεις δημιουργίας

τη γέννηση του Δαρβίνου και εκατόν πενήντα από την «Καταγωγή των ειδών»

μα του Αβεσσαλώμ

Όταν ο Κάρολος Δαρβίνος δημοσίευσε την «Καταγωγή του ανθρώπου», το 1871, ξεσίκωσε σάλο. Η ιδέα ότι ο άνθρωπος έχει κοινούς προγόνους με τον χιμπαντζή και τον γορίλα φάνηκε βλάσφημη, खुδαία, γελοία. Και, όπως ξέρουμε, δεν έχει πάψει ως σήμερα να προκαλεί τέτοιες αντιδράσεις, έστω και σε μικρότερη έκταση, παρόλο που τα απολιθωμένα ευρήματα, ιδιαίτερα τα τελευταία 35 χρόνια, την επαληθεύουν ολοένα πιο αναμφίλογα. Εδώ ο Πολ Μπέτανι ως Δαρβίνος στην ταινία του Τζον Έιμελ «Creation» που θα δούμε σε λίγο καιρό

νταμενταλιστές βέβαια μπορεί ν' απαντούσαν ότι ο Θεός κάνει ό, τι του αρέσει και δεν θα μας δώσει λογαριασμό).

Βασισμένος στις παρατηρήσεις του, ο Δαρβίνος άρχισε να συνθέτει τη δική του εξήγηση γύρω από τρεις αξονικές υποθέσεις: α) μικρές, κληρονομίσιμες μεταβολές σε μερικά άτομα ενός πληθυσμού, β) φυσική επιλογή, γ) μεγάλη ηλικία της γης (ασύγκριτα μεγαλύτερη από τα 6.000 χρόνια, που ήταν η βιβλική και κυρίαρχη τότε εκδοχή!). Και οι τρεις υποθέσεις αποδείχτηκαν ορθές. Σε κάποια άτομα ενός πληθυσμού συμβαίνουν από καιρό σε καιρό μικρές γενετικές αλλαγές (μεταλλάξεις, όπως τις λέμε σήμερα). Όσες από αυτές προσφέρουν στο άτομο ένα πλεονέκτημα στον ανταγωνισμό του με τα άλλα άτομα του είδους ή με άλλα είδη το βοηθούν να επιβιώσει και ν' αφήσει περισσότερους απογόνους, οι οποίοι κληρονομούν αυτό το πλεονέκτημα. Με το πέρασμα του χρόνου, που εδώ μετριέται με χιλιάδες κι εκατομμύρια γενιές, η μεταβολή αυτή θα διαδοθεί

στον πληθυσμό και τελικά θα επικρατήσει: θα έχει προκύψει ένα καινούργιο είδος. Αυτή είναι η φυσική επιλογή.

Αμέσως βλέπουμε ότι η θεωρία του Δαρβίνου έχει ως υπόβαθρο κάτι βαθύτερο από τις τρεις κεντρικές παραδοχές του, μια εννοιακή και ιδιαίτερα επίκαιρη σήμερα ιδέα: την ενότητα της ζωής, τη συνέχεια και αλληλεξάρτηση ανάμεσα στα είδη, ανάμεσα στη ζωή και το περιβάλλον της. Ένα είδος δεν τροποποιείται για να γίνει «ανώτερο», αλλά για να προσαρμοστεί καλύτερα στο περιβάλλον του, που αλλάζει και αυτό. Το τι συνιστά πλεονέκτημα ή μειονέκτημα για ένα πλάσμα είναι σχετικό. Το τεράστιο μέγεθος των δεινοσαύρων αποτέλεσε πλεονέκτημα σ' έναν κόσμο άφθονος βλάστησης (τροφής), αλλά έγινε θανάσιμο μειονέκτημα, όταν η βλάστηση υποχώρησε δραματικά. Τα μεγάλα κέρατα των αρσενικών ελαφιών είναι πλεονέκτημα στον σεξουαλικό ανταγωνισμό τους, αλλά μει-

ονέκτημα, όταν το ζώο πρέπει να τρέξει μέσα σε πυκνό δάσος (κάτι τέτοιο υποδηλώνει και η βιβλική ιστορία με την ωραία, πλην μοιραία κόμη του Αβεσσαλώμ). Η δίποδη βάδιση είναι πιο αδέξια και αργή από την τετράποδη, αλλά προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα, όταν τα δύο ελεύθερα πόδια (τα χέρια) μπορούν να χρησιμοποιηθούν, σ' ένα περιβάλλον πιο αντίξοο από της ζούγκλας, για να κουβαλούν τροφή σε μεγάλες αποστάσεις, να κατασκευάζουν εργαλεία, όπλα κ.λπ.

Γιατί, ναι, ο Δαρβίνος δεν εξαιρούσε τον άνθρωπο από τους νόμους της θεωρίας του. Αν η Καταγωγή των ειδών, που εκδόθηκε πριν από ακριβώς 150 χρόνια, έγινε δεκτή με κάτι ανάμεσα σε αμηχανία και ανησυχία, η δημοσίευση της Καταγωγής του ανθρώπου, δώδεκα χρόνια αργότερα, ξεσίκωσε σάλο. Η ιδέα ότι ο άνθρωπος κατέγεται από πηθηκοειδή πλάσματα, ότι έχει κοινούς προγόνους με τον χιμπαντζή και τον γορίλα, φάνηκε εξοργιστική, βλάσφημη, खुδαία, γελοία, με μια λέξη απαράδεκτη. Και, όπως ξέρουμε, δεν έχει πάψει ως σήμερα να προκαλεί τέτοιες αντιδράσεις, έστω και σε μικρότερη έκταση, παρόλο που τα απολιθωμένα ευρήματα, ιδιαίτερα τα τελευταία 35 χρόνια, την επαληθεύουν ολοένα πιο αναμφίλογα.

Υπάρχει μια ωραία ιστορία. Αφορά μια δημοσία συζήτηση που έγινε κάποτε ανάμεσα στον βιολόγο Τόμας Χάξλεϋ, τον μαχητικότερο υποστηρικτή του Δαρβίνου (και παππού του συγγραφέα Άλντουρ Χάξλεϋ), και τον επίσκοπο της Οξφόρδης Σάμιουελ Ουίλμπερφορς. Σε μια αποστορφή της ομιλίας του ο επίσκοπος ρώτησε σαρκαστικά τον Χάξλεϋ αν είχε πρόγνοση πύθκο από τη μεριά του παππού του ή της γιαγιάς του. Ο Χάξλεϋ τότε απάντησε, όπως λέγεται, ότι θα ντρεπόταν λιγότερο αν καταγόταν από πύθκο παρά από έναν άνθρωπο σαν τον επίσκοπο, ο οποίος μιλάει με την αυτοπεποίθηση του άνοπτου για πράγματα που δεν καταλαβαίνει.

Η δημόσια αυτή αντιπαράθεση είναι γεγονός. Αλλά η συγκεκριμένη στυκομυθία ανάμεσα στον Χάξλεϋ και τον Ουίλμπερφορς έχει αμφισβητηθεί. Έτσι κι αλλιώς, πάντως, ανήκει στην κατηγορία του se non è vero, è ben trovato. Γιατί, πραγματικά, έρχεται μια στιγμή που τέτοιες απαντήσεις αξίζουν σ' εκείνους που πολεμούν λυσσαλέα μια καινούργια αλήθεια στο όνομα ενός παλιού, κολακευτικού δόγματος.

Μερικά βιβλία στην ελληνική γλώσσα για τον Δαρβίνου και τον δαρβινισμό

- Κάρολος Δαρβίνος, *Η καταγωγή των ειδών*, εκδόσεις Γκοβόστη, 2007, 22 ευρώ
- Κάρολος Δαρβίνος, *Η καταγωγή του ανθρώπου*, εκδόσεις Γκοβόστη, 2005, 18 ευρώ
- Κάρολος Δαρβίνος, *Ταξιδεύοντας με το Μπιγκλ*, εκδόσεις Στοκαστής, 1998, 18 ευρώ
- Κάρολος Δαρβίνος, *Αυτοβιογραφία*, εκδόσεις Γκοβόστη, 2007, 10 ευρώ
- Mark Ridley, *Δαρβίνος*, εκδόσεις Πατάκη, 2007, 10, 50 ευρώ
- A.J. Wood & Clint Twist, *Ο Κάρολος Δαρβίνος και η περιπέτεια του Μπιγκλ*, εκδόσεις Πατάκη, 2009, 18 ευρώ

ΜΕΝΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ

6η έκδοση

Ένα στρατόπεδο άκρη στην ερημιά

Μια νουβέλα τοποθετημένη έ'να φανταστικό στρατόπεδο χαμένο κάπου μέσα στο χρόνο. Μια ιστορία όπου αποδραματίζονται τα όνειρα των πρωταγωνιστών αλλά πολλές φορές και οι επιθυμίες τους.

www.keafos.gr

ΝΙΚΟΣ ΔΑΒΒΕΤΑΣ

4η έκδοση

Η Εβραία νύφη

Αθήνα - Βερολίνο - Θεσσαλονίκη.

Μια νέα γυναίκα αναζητά στοιχεία για την εμπλοκή του πατέρα της στον αφανισμό των Ελλήνων εβραίων. Ένα μυθιστόρημα για όσα στοιχειώνουν την ιστορία μας.

www.keafos.gr